

DOI: 10.30840/2413-7065.4(77).2020.219227

**XXIII ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«УКРАЇНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ,
НАУКИ, ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ»
(НДІУ, м. Київ)**

Від початку свого заснування у 1992 р. одним із важливих напрямків наукової діяльності НДІУ щодо впровадження українознавства у гуманітарний простір сучасної України є проведення міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Проте останнім часом з різних причин такі наукові заходи стали проводитися нерегулярно. Попередня Всеукраїнська наукова конференція «Ідейно-філософські та соціальні концепти мобілізації українства середини XIX – початку XX ст.» (до 170-річчя Кирило-Методіївського братства), організована НДІУ, відбулася 20 жовтня 2016 р., тобто 4 роки тому. Ідея нещодавно обраного директора НДІУ С. Наливайка відновити регулярне проведення таких наукових форумів була підтримана науковим колективом Інституту.

Згідно з наказом директора НДІУ № 17 від 18.08.2020 р. був сформований організаційний комітет конференції (голова оргкомітету к. і. н. С. Наливайко, заступник голови д. і. н. П. Гай-Нижник). До оргкомітету увійшли: помічник директора Г. Богданович, д. і. н., завідувачка відділу історичних пам'яток І. Ворончук, к. і. н., завідувачка відділу освітніх технологій та популяризації українознавства О. Газізова, завідувачка відділу кадрів І. Дорошенко, к. і. н., завідувачка відділу історичних студій І. Краснодемська, д. філос. н., завідувач відділу військово-патріотичного виховання В. Крисаченко, головний бухгалтер Л. Потапенко, завідувачка відділу інформаційного забезпечення та наукових комунікацій Т. Ренке, к. філос. н., завідувач відділу філософії та геополітики О. Самарський, к. і. н., завідувач відділу української етнології

Ю. Фігурний, д. філол. н., завідувач відділу української філології А. Ціпко.

Оргкомітет провів низку засідань, на яких обговорювалися напрямки роботи конференції, змістове наповнення та формат її проведення. Оцінивши наявні загрози, в складних умовах пандемії коронавірусу роботу конференції вирішено було провести за один день з обов'язковим врахуванням рекомендацій, зазначених у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 641. У м. Києві заборонялися масові заходи в освітніх та наукових закладах за участю понад 20 осіб.

20 жовтня 2020 р. о 10 годині, після реєстрації учасників конференції, відбулося урочисте її відкриття. До присутніх звернувся директор НДІУ С. Наливайко, який відзначив важливість проведення таких щорічних наукових заходів для української гуманітаристики загалом та українознавства зокрема. Він наголосив на тому, що конференція має стати майданчиком для обміну думками. С. Наливайко зачитав вітальне слово учасникам конференції директора-засновника НДІУ, голови Громадської ради з питань розвитку НДІУ академіка П. Кононенка з побажаннями плідної роботи та наукових досягнень на ниві українознавства.

Пленарне засідання тривало до 14.00. З доповіддю «Проблема походження слов'ян у поточній освітній та популяризаційній парадигмі» виступив С. Наливайко, в якій зазначив, що це питання недостатньо висвітлене в науковому дискурсі, оскільки є наявний конфлікт парадигм, спротив одних міфів і творення інших та відсутність у цих концептах архіважливого індоєвропейського чинника.

Наступною була доповідь д. і. н., головного наукового співробітника відділу

соціально-політичної історії Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, провідного наукового співробітника відділу освітніх технологій та популяризації українознавства НДІУ Т. Бевз «Українська ідентичність і національна безпека у викликах сьогодення». Доповідачка проаналізувала збереження і розвиток українського народу в контексті національної безпеки України у XXI столітті.

Логічним продовженням осмислення зазначених проблем стала доповідь «Формування цивілізаційної ідентичності українства» д. і. н., професора кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка Я. Калакури, який наголосив, що в основі цивілізаційної ідентичності є загальнолюдські цінності, а українство не є виключно східноєвропейським проявом, – це світове явище.

Д. і. н., заступник директора НДІУ П. Гай-Нижник виголосив доповідь «Становлення та розвиток українознавства в Українській Державі 1918 р.», зосередивши увагу на знаходженні ймовірного місця загибелі одного з організаторів т. зв. «Листопадового зриву» Д. Вітовського. На прохання Ю. Фігурного конкретизувати здобутки на ниві українознавства за час існування Української Держави генерала П. Скоропадського виступаючий розповів про впровадження українознавства у гуманітарну сферу тогочасного українського суспільства.

Д. і. н., доцент, завідувачка відділу історичних пам'яток НДІУ І. Ворончук виступила з доповіддю «Сучасний стан українознавчих досліджень ранньомодерної доби: проблеми і перспективи», у якій підсумувала історіографічні

напрацювання українських медієвістів. Відзначено праці д. і. н. М. Довбищенка, який доклав чималих зусиль для дослідження ранньомодерної доби в Україні.

Д. політ. н., провідний науковий співробітник відділу соціально-політичної історії Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України В. Яремчук виголосив доповідь «До проблеми формування та трансформації ідентичностей та цінностей регіональної політичної еліти України (на прикладі Івано-Франківської області)», де відзначив, що місцева політична і бізнес еліта Івано-Франківщини не має стійких переконань і постійно змінює свою політичну орієнтацію залежно від переможців на загальноукраїнському рівні. Це шкодить суспільно-політичному розвитку регіону та України загалом.

Вчитель історії та предмета «Захист України» Олексіївської ЗОШ I–III ступенів Краснокутської районної ради Харківської області Ю. Свистун виступив із доповіддю «Українознавче дослідження учнівської молоді: методика підготовки, проведення та презентації (на прикладі роботи з утривалення історичної пам'яті щодо українського традиційного кобзарства)», у якій розповів

про досвід збереження і популяризації українського традиційного кобзарства Слобожанщини серед учнівської молоді, що сприяє національно-патріотичному вихованню громадян України.

Д. філол. н., завідувач відділу української філології НДІУ А. Ціпка виголосив доповідь «Текстовий досвід інформаційно-комунікативного стратегіювання в українському культуротворенні», де проаналізував методіку дослідження наративів, які сприяють покращенню комунікації між українцями в контексті глобалізаційних викликів.

Педагог-організатор-методист, вчителька українознавства вищої категорії гімназії № 59 імені О. М. Бойченка м. Києва Л. Грабовська у доповіді «Українознавство – невід'ємна складова освітнього процесу гімназії (з досвіду роботи)» поділилася власними напрацюваннями з впровадження українознавчої компоненти в навчально-освітній процес однієї з київських гімназій.

К. і. н., завідувач відділу української етнології НДІУ Ю. Фігурний у доповіді «Характер та перебіг етнокультурних процесів в українському суспільстві в умовах інформатизації, глобалізації, інтеграції України до міжнародних європейських

та євроатлантичних структур» відзначив великий вплив на українські етнокультурні процеси пострадянського минулого та активну присутність Російської Федерації в українському етнокультурному просторі, а саме – злочинну діяльність adeptів «русского мира».

К. і. н., завідувачка відділу освітніх технологій та популяризації українознавства НДІУ О. Газізова у доповіді «Методологічні підходи до викладання курсу «Українознавство» в сучасному освітньому процесі» розповіла про напруження і здобутки у впровадженні українознавства в навчально-освітній процес Нові української школи.

Друга частина конференції відбулася у форматі секційних засідань та круглого столу. На засіданні секції №1 «Українознавчі проблеми національного державотворення» (модератор к. і. н., завідувачка відділу історичних студій НДІУ І. Краснодемська) заслухано доповіді: к. і. н., провідного наукового співробітника відділу історичних студій НДІУ А. Іванця «Кримське питання в українсько-російських взаєминах початків ХХ та ХХІ ст.: порівняльний аспект»; к. і. н., завідувачки відділу історичних студій НДІУ І. Краснодемської «Ставлення діячів повстанського руху та політичних партій Правобережної України до українсько-польського військово-політичного союзу 1920 р.»; к. і. н., доцента кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського Л. Нестеренко «Культурне життя Чернігівщини у період нацистської окупації 1941–1943 рр. (за матеріалами преси)»; аспіранта кафедри світового українства історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

А. Сидоренка «Українознавчий напрямок у культурно-науковій діяльності української військової еміграції міжвоєнного періоду ХХ ст.».

На секції № 2 «Українознавчий вимір етнокультурних процесів на землях України» (модератор д. і. н., доцент, завідувачка відділу історичних пам'яток НДІУ І. Ворончук) учасники заслухали доповіді: молодшого наукового співробітника відділу історичних пам'яток НДІУ М. Воробей «Образ Речі Посполитої у підручниках для вищих навчальних закладів історичних та гуманітарних факультетів»; наукового співробітника відділу історичних пам'яток НДІУ І. Гулюка «Статус української шляхти у річпосполитському суспільстві (осмислюючи польську історіографію ХІХ – 30-х років – ХХ ст.)»; д. і. н., доцента, старшого наукового співробітника відділу історичних пам'яток НДІУ М. Довбищенка «Проблема «простої руської» мови в освіті й науці в першій половині ХVІІ ст. за творами Касіяна Саковича»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу української етнології НДІУ О. Семенової «Феномен «радянськості» у конструюванні національної ідентичності українців: історіографічний огляд»; наукового співробітника відділу української етнології НДІУ О. Чиркова «Система чинників збереження і розвитку української та кримськотатарської етнокультурної самобутності»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу української етнології НДІУ О. Шакурової «Вплив етнічної ідентичності на збереження та розвиток української етнокультурної самобутності».

На засіданні секції № 3 «Інформаційно-комунікативний та філософсько-ідентифікаційний виміри культуротворчого

досвіду української спільноти» (модератор д. філол. н., завідувач відділу української філології НДІУ А. Ціпко) були заслухані доповіді: молодшого наукового співробітника відділу української філології НДІУ Н. Безсмертної «Особливості української мови новинних сайтів українського Інтернет-сегменту»; к. філол. н., доцента кафедри української мови, літератури та культури факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського С. Денисюка «Внесок Ю. Шевельова у розвиток українознавчих досліджень у середовищі Мистецького українського руху (1945–1948)»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу соціально-політичної історії Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України М. Горбатюка «Становлення регіональної політичної еліти Вінниччини (1991–2019 рр.)»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу української філології НДІУ Т. Куцаєвої «Дослідження Ф. Вовка про українство: Добруджа в контексті набутків вітчизняного українознавства»; к. соц. н., доцента, докторанта факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, старшого наукового співробітника відділу філософії та геополітики НДІУ К. Настоящої

«Українська соціологія за радянських часів: існування попри можливості»; к. філос. н., завідувача відділу філософії та геополітики НДІУ О. Самарського «Світлоглядно-методологічні підвалини творчості В. Вернадського у контексті розвитку західноєвропейської філософської думки»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу української філології НДІУ О. Хоменка «Дилеми спільнотної ідентичності українців в інтелектуальному просторі українознавства початку ХІХ ст.»; к. політ. н., наукового співробітника відділу соціально-політичної історії Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України А. Ясінської «Регіональна політична еліта Львівщини: особливості становлення (1990–2019 рр.)».

На засіданні секції № 4 «Українознавство в системі освіти і науки: проблеми та перспективи» (модератор к. і. н., завідувачка відділу освітніх технологій та популяризації українознавства О. Газізова) були оприлюднені доповіді: к. філос. н., завідувачки сектору авторського педагогічного новаторства відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», старшого наукового

співробітника відділу освітніх технологій та популяризації українознавства НДІУ С. Бойко «Освіта як інструмент вибору цінностей у збереженні української ідентичності»; директора Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови Л. Василюшин та заступника директора з навчально-виховної роботи Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови Г. Строгуш «Міжнародне співробітництво як вагома складова організації освітнього процесу на базі Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови»; вчительки фізичної культури Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови Н. Вітошинської «Використання українознавства на уроках фізичної культури»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу наукового і навчально-методичного забезпечення освіти у Новій українській школі Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» О. Гурської «Конкурс посібників «Шкільна бібліотека»: українознавча складова»; методистки кабінету координаційно-методичної діяльності Львівського обласного інституту післядипломної освіти М. Деленко «Козацька педагогіка як вагомий інструмент упровадження українознавчих знань в освітній процес»; наукового співробітника відділу освітніх технологій та популяризації українознавства НДІУ А. Кононенко «Культурно-сміслові пріоритети формування національної

ідентичності учнівської молоді»; вчительки історії та українознавства спеціалізованої школи I–III ступенів з поглибленим вивченням української мови та літератури № 273 м. Києва Т. Лавренчук «Формування ключових компетентностей учнів засобами українознавства в закладах загальної середньої освіти»; директора Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови Л. Василюшин, заступника директора Л. Дзюбинської, вчителів української мови та літератури І. Нисевич, Д. Гришканич «Використання українознавчих знань на уроках української мови та літератури, християнської етики як вагомий інструмент у вихованні національно свідомої особистості»; вчительки музичного мистецтва М. Старости, вчителя англійської мови І. Ковальчука Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови «Роль Олександра Кошиця у формуванні іміджу української музики початку ХХ століття»; вчительки історії Бучанської Української гімназії І. Стойчик «Україноціннісні засади формування громадянських та соціальних компетентностей учнівської молоді»; директора Бучанської Української гімназії Л. Сторожик «Українознавче наповнення освітніх галузей у процесі формування патріотичних якостей учнів»; заступника директора Г. Харатон, вчительки математики М. Критович, вчительки біології Л. Гуцул, вчительки фізики Г. Кузьмак Львівської української гуманітарної гімназії імені Олени Степанів з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови «Використання українознавчих знань у процесі вивчення точних

наук»; к. і. н., доцента кафедри педагогіки і методики навчання української та іноземної мов Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова М. Чабайовської «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування національно-культурної ідентичності молодших школярів»; вчителя географії Джурівського ліцею Івано-Франківської області Р. Чобана «Українознавчі курси в структурі шкільної географічної освіти».

На круглому столі «Міжконфесійний діалог в Україні: екуменічний досвід» були заслухані доповіді: д. філос. н., професора, завідувача відділу військово-патріотичного виховання НДІУ В. Крисаченка «Екуменічна діяльність першоієрархів як шлях до міжконфесійного взаєморозуміння»; к. і. н., старшого наукового співробітника відділу філософії та геополітики НДІУ Ю. Лебедевої «Відродження української духовності в часи визвольних змагань УНР»; к. і. н., наукового співробітника відділу військово-патріотичного виховання НДІУ А. Бондаренка «Вплив агентів впливу Російської Федерації на міжконфесійний діалог в Україні»; наукового співробітника відділу військово-патріотичного виховання НДІУ В. Лакизюка «Українська духовність та її неперервність у просторі й часі»; к. і. н., завідувача відділу української етнології НДІУ Ю. Фігурного «Гуманітарні

пріоритети консолідації українського суспільства: релігійний чинник»; наукового співробітника відділу української етнології НДІУ О. Чиркова «Московський патріархат проти автокефалії українського православ'я: шляхи подолання антагонізму». Відбулася плідна дискусія щодо ролі Української держави у досягненні міжконфесійного взаєморозуміння.

На підсумковому пленарному засіданні були заслухані звіти модераторів секцій та круглого столу, які відзначили актуальність та ґрунтовність доповідей, активність учасників в обговоренні вагомих українознавчих питань і наголосили на важливості для українознавства та української гуманітаристики проведення таких наукових заходів. Дякуючи учасникам Всеукраїнської конференції за участь у роботі, директор НДІУ С. Наливайко відзначив, що її матеріали допоможуть впроваджувати українознавство в систему національної освіти, науки і гуманітарної політики України.

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук, завідувач відділу української етнології НДІУ

Олег ЧИРКОВ

orcid.org/0000-0001-8888-0126

науковий співробітник відділу української етнології НДІУ